Antilliaans Dagblad Dinsdag 15 december 2015

Er staat meer da

Nieuw werk van de Arubaanse auteur Jossy Tromp

In het afgelopen jaar heeft Jossy Tromp, gepensioneerd docent biologie en oud-rector van het Colegio Arubano, zijn zesde verhalenbundel, zijn tweede poëziebundel en zijn eerste tekst voor toneel gepubliceerd. Daarmee is hij naast Jossy Mansur, Quito Nicolaas en Jacques Thönissen wel zo ongeveer de meest productieve auteur van Aruba, waarbij opgemerkt moet worden dat de toneeltekst 'Camind'i Cruz; obra di teatro', volgens de titelpagina, een dit jaar herziene versie is uit 1979, geschreven in de studententijd in Nederland.

DOOR WIM RUTGERS

Toneel
Inhoudelijk sluit de toneeltekst met zijn maatschappijkritiek aan bij de literatuur van de jaren zeventig. In zeven scènes vertelt de tekst over Perucho die niet zo'n beetje aan alcohol verslaafd is, met alle gevolgen voor de gezondheid van hemzelf, maar ook ten nadele van zijn gezin en familie en in feite de hele samenleving. Perucho glijdt steeds verder af in zijn roes, met name als hij in een droomtoestand zijn ziel aan de duivel Anastacio Faustino verkoopt:

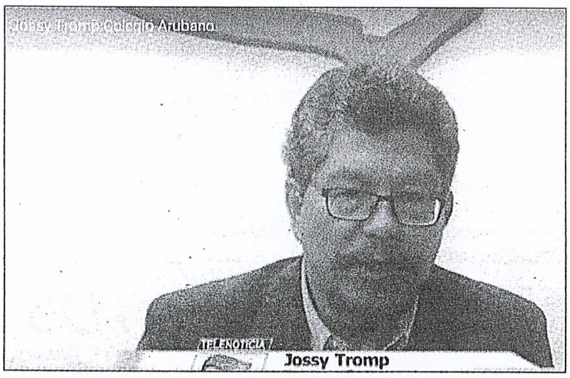

Jossy Tromp als rector van Colegio Arubano. FOTO YOUTUBE

In een van de verhalen van Jossy Tromp is de Arubaan die na jaren zijn eiland weer bezoekt zo de weg en ook de tijd kwijt, dat hij niet eens weet wie Betico is. FOTO WIKIPEDIA

„Solamente mi ta interesa den cumpra bo alma, Perucho. Mi ta dispuesto pa paga bo kico bo puntra mi. Placa, oro, diamanta, muhe, hoya, poder, tur esakinan mi por ofrece bo. Ke ubo?"

Jossy Tromp gebruikt bekende literaire thema's in zijn tekst, die tot vergelijking met Denis Henriquez' 'Mañan Dalia lo ta mi dalia' uit 1977 uitnodigen. In de jaren tachtig zou Ernesto E. Rosenstand in zijn 'Alameda' het verslavingsprobleem eveneens toneelmatig aankaarten. Het is, evenals drugsverslaving, een bekend thema uit de lokale literatuurgeschiedenis.

In het stuk begeleidt een verteller de personages. Boekhouder Perucho legt door zijn zwakke karakter om 'nee' te zeggen tegen 'foute' vrienden, in de toneeltekst een hele 'caminda di cruz', een kruisweg, af maar hij bereikt er niet zijn zaligheid mee. Hij verliest daarentegen steeds verder het rechte spoor, op zijn werk maar ook in de huiselijke situatie en uiteindelijk bij zijn 'dronkenmansvrienden' onder de boom. Als hij ontslagen wordt heeft hij zelfs geen geld meer om brood te kopen en verwordt hij tot een klaploper bij een oude vrouw die hem een maaltijd geeft. Choller Perucho wordt ziek, maar ontvlucht het ziekenhuis. Tijdens een hevige onweersbui sterft Perucho bij zijn vrienden onder de boom, net op het moment dat de parochianen om drie uur hun kruisweg lopen op Goede Vrijdag. Zijn pact met de duivel heeft hem niets opgeleverd.

Vier verhalen
De verhalenbundel 'Tera di waltaca' met daarin vier verhalen betekent, na de vorige, een vernieuwing in stijl en structuur. De verhalen van Jossy Tromp zijn nooit zomaar verhalen maar kennen een gelaagde structuur waardoor ze op verschillende niveaus gelezen kunnen en zelfs móeten worden. Zo kan een normale ontmoeting tijdens een treinreis in Nederland plotseling heel onverwachte dimensies krijgen door het dooreenlopen van realiteit en droom, heden en verleden, en intertekstuele verwijzingen uit verschillende literaire tradities.

Het titelverhaal dat verreweg het langste is, heeft een interessante vertelstructuur. Vanaf de beginzinnen lijkt het erop dat het geen normaal bezoek aan het eiland is, zijn finale bestemming zoals het heet. Het surrealistisch aandoende einde bevestigt dat vermoeden. Het verhaal beschrijft een taxitocht van het vliegveld naar hotel California in Palm Beach die wegens de verkeersdrukte omgeleid wordt via Santa Cruz, Paradera en Noord. De ik-verteller keert na 45 jaar terug op het eiland en overpeinst in de taxirit zijn verleden en heden én de totale verandering die zijn eiland heeft ondergaan. Hij blijkt zowel de weg als de tijd wel zo erg kwijt te zijn dat hij niet eens weet wie Betico is. Wat hem dan precies op zijn 'finale bestemming' zal overkomen, blijft open voor de lezer.

In het verhaal 'Cantica di yeye' voert de zang van cicaden de lezer naar het begin van de regentijd op het eiland, maar ook naar de dreiging van een tyfoon in Azië en de Japanse Samoerai. De storm waait ook het verhaal alle kanten op. Ook het verhaal 'Puchini' stelt de lezer voor raadsels. Het is op het eerste oog een kattenverhaal, maar dat wordt al snel heel speciaal, waarin twee wel heel bijzondere katten - durf ik te veronderstellen - metafoor zijn voor de afsplitsing van twee persoonlijkheidsaspecten van de auteur zelf - maar misschien gaat dit te ver in mijn eigen interpretatiedrift.

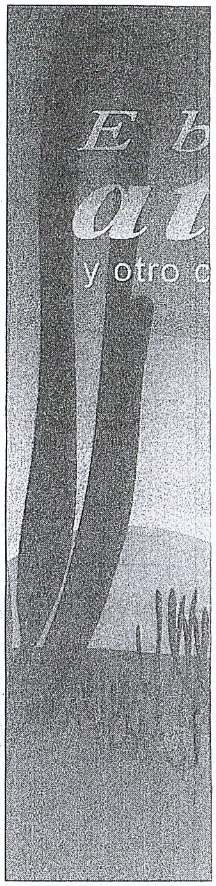
De publicaties van Jossy

Poëzie
Met de zestien gedichten onder de titel 'Na caminda' is de dichter zeker niet op een 'caminda di cruz', zoals in het toneel, maar wel onderneemt hij een poëtisch tocht over zijn eiland waarbij hij talrijke plaatsen uit zijn herinnering aandoet, waarbij gevoelens van nostalgie en maatschappijkritiek elkaar afwisselen. De gedichten zijn sterk ritmisch, klankrijk, licht van toon en toegankelijk(er) dan die in de eerste bundel Gabilan (2009).

Maar er blijkt desondanks toch meer aan de hand. Een gedicht als '22 di november' lijkt op het eerste oog een natuurbeschrijving en een jeugdherinnering, tot de lezer zich realiseert dat John F. Kennedy op die datum vermoord werd. Dan krijgt het gedicht plotseling een tweede lading en betekenis als de zonsondergang beschreven wordt en met zijn laatste versregel 'sosega na pas'. Zo is er bij

an je eerst leest

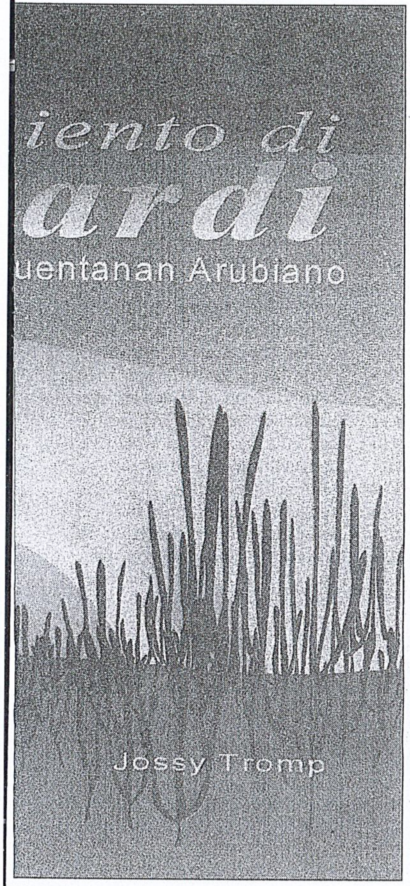

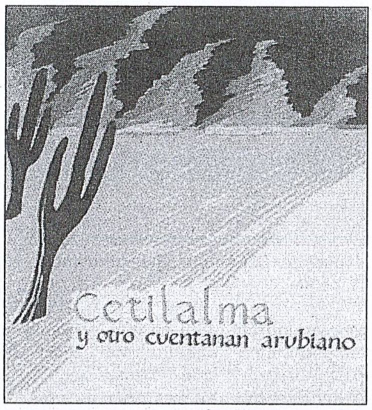

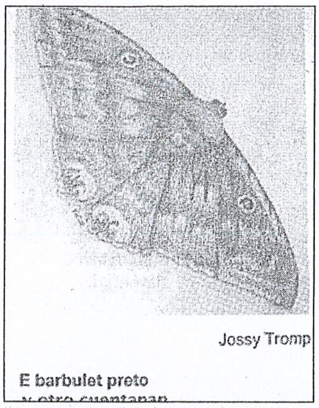

Joe Fortin is al een tijdlang bezig met een universitaire dissertatie over het werk van Jossy Tromp.
FOTO WERKGROEP CARIBISCHE LETTEREN

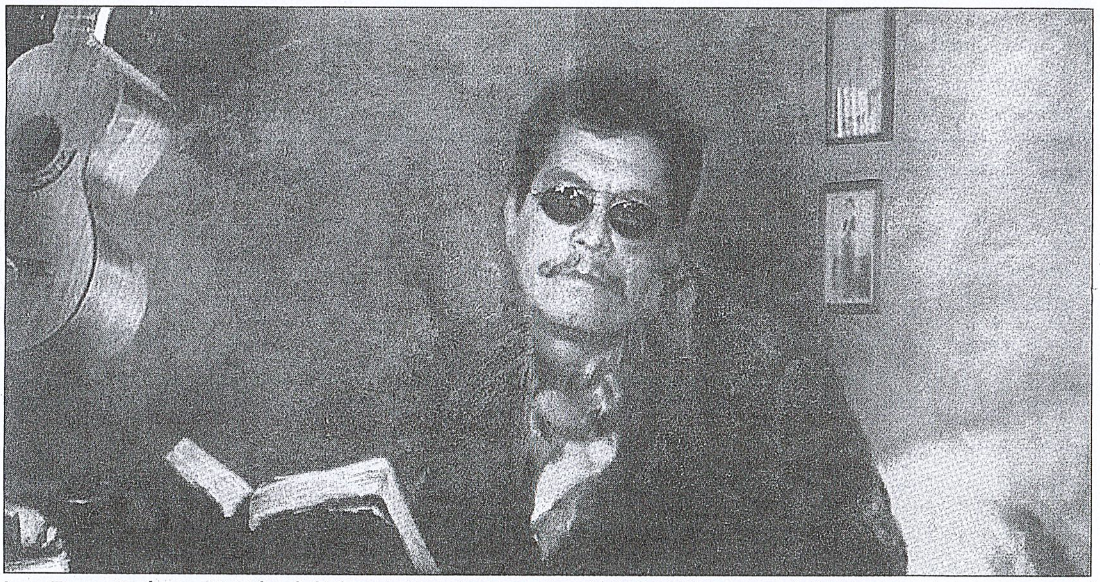

Jossy Tromp (Aruba, 1954) studeerde biologie in Nederland en rechten in Aruba. Hij was tot vorig jaar rector op de havo/vwo-school Colegio Arubano. Hij debuteerde in 1988 met de verhalenbundel 'Cetilalma y otro cuentanan arubiano' bij de Arubaanse uitgeverij Editorial Charuba. Vervolgens publiceerde hij door middel van het 'printing on demand'-systeem de verhalenbundels 'E biento di atardi y otro cuentanan Arubiano'(1998), Un anochi y otro cuentanan Arubiano' (2005), 'E barbulet preto y otro cuentanan Arubiano' (2007) en '13 cuenta' (2012). *'Gabilan' (2009) is zijn eerste dichtbundel.*
TEKENING NICOLAAS PORTER (WERKGROEP CARIBISCHE LETTEREN)

Tromp.

Jossy Tromp steeds meer te lezen dan er op het eerste oog geschreven staat. Hij doet een voortdurend beroep op de interpretatieve activiteiten van zijn lezers.

De drie nu gelijkertijd gepubliceerde werken zijn opnieuw sterk op het eiland betrokken maar dragen nu ook de kenmerken van herinnering die bij tijd en wijle tot nostalgie wordt. Jossy Tromp staat in zijn verhalen bekend om zijn hermetische taalgebruik en metaforische stijl. Hij blijkt in deze drie werken toegankelijker geworden, maar de gelaagdheid in zijn werk en de meerduidigheid ervan voor de aandachtige lezer is ook nu gebleven.

De van Aruba afkomstige in Nederland wonende Joe Fortin is al een tijdlang bezig met een universitaire dissertatie over het werk van Jossy Tromp. Met deze drie recente werken staat hij opnieuw voor een interpretatieve uitdaging.

Jossy Tromp publiceert zijn werk - Na caminda (poesia), Tera di waltaca (cuenta) en Camind'i Cruz (obra di teatro) - in eigen beheer op verzoek (publishing on demand).

Cetilalma

Van website Biblioteca Nacional Aruba

Jossy Tromp presenteerde in 1991 zijn Cetilalma dat een vernieuwing van het Arubaanse proza inhoudt door zijn heel eigen stilistiek en thematiek. De opgenomen verhalen zijn kort tot heel kort maar vergen veel van de leesconcentratie. De verteller gebruikt veel woorden, maar schrijft desondanks zo hermetisch dat geen enkele zin ongelezen kan blijven. Bovendien schept hij een eigen 'ambiente' die gekarakteriseerd kan worden als magisch-realistisch. Cetilalma moet je niet zozeer lezen om de plot als wel om deze speciale sfeer, waarin het trouwens moeilijk is om er verstandelijk in door te dringen. Tromp verbindt voortdurend realiteit en fantasie, natuur en bovennatuur. Daarbij domineert een sfeer van verval, voortdurende aandacht voor de fenomenen dood, het lugubere, soms het groteske. „Ik geloof niet dat ik een realistisch verhaal kan schrijven, ik ben daarin niet geïnteresseerd. Ik houd van fantasieverhalen die gaan over niet alledaagse dingen", zei Jossy Tromp toen zijn verhalen verschenen, tegen interviewster Joyce Pereira. Van de negen verhalen is het titelverhaal verreweg het langste met dertien pagina's van de totaal ruim veertig. Een ik-figuur loopt op een hete droge zanderige weg vol scherpe stenen omdat hij op bezoek wil bij zijn al jaren geleden overleden tante Carmelita. Naarmate hij vermoeid doorloopt in de hete zon wijkt de vlammende horizon steeds verder terug. Onderweg praat de 'ik' met zijn schaduw die hem waarschuwt niet verder te gaan. Maar die raad wordt in de wind geslagen. Uiteindelijk komt de 'ik' in een soort hiernamaals met felverlichte vertrekken, waar zijn vroeger niet zo respectabele tante nu een plaats heeft gevonden in een reusachtige bibliotheek: boeken die nooit werden geschreven, boeken die wel werden geschreven maar nooit zijn gepubliceerd, boeken die wel gepubliceerd werden maar nooit gelezen, boeken die wel gelezen werden maar nooit begrepen, boeken die wel werden begrepen maar nooit serieus zijn genomen. De verteller grijpt de gelegenheid aan om kritiek op recente ontwikkelingen weer te geven, door een aantal titels aan te duiden. Als de 'ik' zijn tante ten slotte vindt, antwoordt ze hem dat ze een eenvoudige geest-prostituee is die van lezen en literatuur houdt. Zal de 'ik' hier voortaan moeten blijven? Ook andere verhalen in deze bundel ademen een magische sfeer die steeds met heel realistische details en argumenten wordt verwoord. Ik ken geen tweede auteur van Aruba die zich op een dergelijk magisch-realistische wijze uit.